

Klic TRIGLAVA

ž e l i

VESEL BOŽIČ IN SREČNO NOVO LETO

LETO XI.

13. DECEMBRA 1958.

ŠTEV. 235.

PRED DESETIMI LETI

IN DANES

Koliko pisanih besed bo tudi letos o praznikih: o poljenah in planinah, pokritih z bisernim snegom, o samotnih poteh, ki odkrivajo svoje skrivnosti prav ob polnoči tega Svetega dne, o petju zvonov in božičnih pesmi, o veselju in radosti ob domačem ognjišču, o kadilu in molitvi, o jaslicah in drevescu, o božičku in darovih...

Sladke bodo te pisane besede, slajše kot marsikateri kruh, svetile se bodo bolj kot zvezde v trepetajoči noči, pele bodo kot pojo lepa usta in vendar, saj smo to slišali že tolikrat, da sladkost postaja grenka, da se luč ob svetlobi utrinja, da sveta pesem postane navadna popevka.

Kako malo misli bo morda ob tem prazniku, da se je BOG rodil, da je stopil na svet On, ki ga je ustvaril, da je postal stvar, ko je bil njen Zveličar in gospodar. Bog je postal človek. Ni skrivnost tako velika, da ne bi mogel človek misliti nanjo in vendar, kako malo naših misli se ustavi ob tej skrivnosti.

Saj lepo zveni beseda, ko zvoní kot zvončki na paši, pesem, ki poje o hlevčku in bedi in mrazu in detetu... in vendar, - kdo misli, da je to za Boga!

Človek pa se Boga boji. Strah ima pred njim, ne zaradi Boga, ampak zaradi sebe, človeka. Naj bi Bog ostal samo Bog, ne pa da gre in se sklóni k njemu in postane enak njemu. To boli človeka, saj bi Bog ostal lahko tam gori, in vendar prišel je k tebi, o človek! Si kdaj mislil o tem? Ako še nikdar, misli o tem nocoj na Sveti večer.

In ta misel naj gre globoko v Tebe, naj živi s Teboj, naj Te dviga in krepi, ko boš mislil na svojo osamljenost, ko boš sam s svojim hrepenenjem, s svojo mladostjo, s svojim delom, s svojim trpljenjem in bridko mislijo in bolečino.

Bog je s Teboj, ker je postal človek, da bi bil Tebi enak. Kako malo ljudi je bilo, ki so se Ti skušali približati in še kdo od teh je mislil na Tebe, kdo Ti je bil vdan, kdo je vztrajal ob Tebi, kdo je iskal malo veselja in sreče, da bi Te obdaril s tem? Sam je morda našel nekaj tega, pa je vse ljubosumno skrnil in shranil za sebe, ne pa da bi daroval vsaj malo od tega Tebi.

Bog pa je postal eno s Teboj. Dal Ti je vse, dal Ti je sebe, dal Ti je Svojo milost in Svojo moč in besedo, ali si kdaj mislil na to? Ako ne, misli nocoj na Sveti večer!

Ne reci: To je pridiga in pridige ne slišim rad. Saj veš, kako je naša beseda majhna in prazna, ko se kot otrok lovi za velikimi stvarmi. Ne, ni to božična pridiga, je pa misel, ki živi v Tebi in to misel sem skušal povedati Tebi za božič, da bo šla s Teboj v Tvoje življenje. Saj ostane samo to: Bog in ti, človek!

In ta misel bo lepša kot trepetajoča zvezda, milejša kot božič na pesem in slajša kot vsaka beseda.

Ignacij Kunstelj

JUGOSLAVIJA

Ko se po štiridesetih letih spominjamo zedinjenja Slovencev, Hrva - tov in Srbov v skupno jugoslovansko državo, bi močno pogrešili, če bi sa mo dejanje presojali po kasnejših dogodkih najsi bo to v prvi ali drugi Jugoslaviji. Smisel, raziskovati in ocenjevati preteklost, leži samo v tem, če se poglobimo v takratne prilike in če to našo preteklost vklju - čimo v širše, v našem primeru v evropsko dogajanje.

Ako tako gledamo in presojava dejanje 1. decembra 1918. leta, potem moramo priznati, da je v idejnem pogledu to predstavljalo višek teženj treh generacij, v političnem pogledu pa edini izhod, če smo se hoteli ohraniti kot narod. Ne smemo namreč niti za trenutek pozabiti, da smo se tedaj nahajali na strani vojaško poraženih in da je bilo ne samo mo - dro, dalekovidno ampak tudi edino rešilno, da smo iz slovenskega vpraša - nja naredili jugoslovansko in ga povezali ne le s Hrvati in Srbi v Dvoj ni monarhiji ampak istočasno tudi z zmagovito Srbijo. To nas je politič no rešilo in zaradi tega bodo imena Janeza Evangelista Kreka, Antona Ko rošca, škofa Jegliča in Gregorja Žerjava za vselej zapisana v zlato knji go slovenske svobode, ne glede na to, kakšne osebne slabosti so imeli in . . . kakšne politične napake so prej ali kasneje delali.

Lahko bi na dolgo razpravljali o načinu samega zedinjenja 1. decem - bra, ko gotovo niso vedno prevladali modri duhovi in nasveti in ko . . . so razne osebnosti usodnega spomina na svojo roko prenašlo in enostransko odločale. Vendar pa tudi tu ne gre prezreti mednarodnih činiteljev, ki so v dokajšnji meri narekovali naglico, čeprav sama vloga nekaterih tu - jih in domačih činiteljev niti po štiridesetih letih še ni v celoti raz - ziskana niti pojasnjena. Sem bi spadala zavrnitev Ženevske deklaracije, zakasnela vrnitev dr. Korošca v domovino, odhod delegacije Narodnega vi - jeća v Beograd in razgovori tamkaj. Toda pri ocenjevanju samega akta ne smemo zaiti in ga pomešati z osnovno idejo samega zedinjenja, ki je pri Slovencih našla tako globokega izraza v Majniški dekl araciji. Ne smemo tudi pozabiti, da smo duhovno bili pripravljeni na skupno državo, tehnič no smo pa slejkoprej prav vsi odpovedali.

V tem vidimo nauk, da ni dovolj imeti samo dobro idejo, ampak da je istočasno treba tudi vedeti, kako je mogoče to idejo sprovesti v življe nje s čim večjim uspehom in ob čim manjših žrtvah. Ta nedostatek se nam je pozneje še nekajkrat maščeval, zlasti po usodnih marčnih dneh 1941.

Ko tako zremo nazaj, se nam vsiljuje misel, da je naš narod v gote vih odločilnih trenutkih svoje zgodovine pogosto slutil pravo pot, čeprav mu je vodniki niso vedno kazali ali nakazali. Dasi pozno prebujen in brez bogate politične dediščine se je v odločilnih dneh naš narod le od ločal za rešilno pot in pri tem pogosto kazal več političnega smisla in odločnosti, kot pa so ju kazali in ju še lažejo prenekateri narodovi vd niki. Kajti za biti ali ne biti kakega naroda vendar ni odločilno to, ko likšno stopnjo demokracije je v svoji rani zgodovini dosegel, koliko knjig je izdal ali pa prebral in kako je imel razvito združeno ali gospo darsko organizacijo. Nobena od teh reči ga kot narod politično ne bi re ševala, če se ne bi v dneh zmede odločal za pot, ki sicer ni vedno suve rena, toda gotovo pa rešilna. In taki dnevi so bili v tisti jeseni leta devetnajst sto osemnajstega.

TRŽAŠKE IZGUBE

Na oktoberskih občinskih volitvah v Trstu smo Slovenci izgubili oko li 21 odstotkov glasov, če primerjamo volitve v letu 1956. Ako je pred oktobrom veljalo za Italijane, da je v mestni občini 5.7% Slovencev, danes računajo le še s 3.79 odstotki. To je porazna ugotovitev, ki je ni mogo - če pripisovati - in k sreči se tega zavedajo tržaški Slovenci - zgolj ne koliko nižji volilni udeležbi ali pa izgubi glasov, ki so jo utrpele vse manjše stranke. Če pogledamo rast in padec slovenskih glasov od leta 1949 vidimo, da so ti glasovi postopoma, čeprav počasi rastle na obeh slovenskih listah tja do leta 1956, torej v dobi, ko je Demokristijana izgubljala na vseh volitvah in italijanski komunisti delno tudi. Z ozirom na to slo vensko rast bi torej bilo pričakovati, da bo število glasov tudi oktobra vsaj enako onim iz leta 1956. Če že ne višje. Toda namesto porasta gla =

sov sta slovenski listi izgubili 1944 glasov, kar je pri celotnem številu - leta 1956. oddanih glasov 9360, letos pa 7416 - sila boleče. Kaj je bilo torej narobe?

Morda utegne statistika otrok v slovenskih osnovnih šolah kazati, da tu ne gre zgolj za ozko politično ampak prej za široko narodnostno vprašanje. Dvomimo, da je bila naša interna slovenska politika neposredno kriva, da je bilo v letu 1947-48. še vpisanih 4300 slovenskih otrok, 1956-57. pa le 1800 otrok in leto kasneje celo samo 1700 otrok.

Del posredne krivde pa utegne ležati v politični razcepljenosti tržaških Slovencev. Gotovo ni ta totalna delitev blažilno vplivala na manj trdne Slovence. Potemtakem je problem tudi politično-psihološkega značaja. To so dobro začutili titovci, ki so takoj vrgli v slovensko javnost geslo, da je treba doseči skupni nastop, misleč pri tem očitno na nekako novo Fronto. Škoda, da so oni dali pobudo in ne demokrati, ki so zdaj več ali manj prisiljeni - povsem upravičeno - otepati se frontaštva, česar pa vsak preprosti človek redno ne bo pravilno razumel.

Nismo mnenja, da je treba v naprej izključevati vsako sodelovanje s titovci, kadar gre za reševanje slovenskega življa. Koroška je zgovoren dokaz, da je sodelovanje možno in da je možno celo vplivati na jugoslovensko politiko, čeprav je res, da je demokratični dr. Tischler v deželi močnejši od totaliternega dr. Zwitterja, dočim je na Tržaškem to obratno.

Ni govora, da bi v Trstu zdaj ustanavljali novo Fronto, ki naj bi požrla obstoječe organizacije. Pravtako ni nujno, da je ustanavljanje vprav Narodnega sveta potrebno. Na Koroškem obe organizaciji spleh nima ta skupnega stalnega foruma, pa vendar sodelujeta. Slo naj bi v načelu za tako sodelovanje, pri katerem bi bili izigravanje onemogočeno in kjer bi morali biti vsi sklepi soglasni. Vprašanje seveda je, če bi titovci hoteli pristati na kaj takega. Toda dokler demokrati vsaj ne poskusijo in kasneje na primerih ne dokažejo, da s titovci sodelovanje ni možno, jim mnogi ljudje ne bodo verjeli. Predvsem je važno, da jih nihče ne bo mogel obsoditi, da ob hudi uri niso hoteli sodelovanja. Vemo, da je položaj za demokrate težji kot na Koroškem, toda nekaj bo treba ukreniti. Dosedanje pot vodi v hujši poraz.

Ločeno od tega vprašanja, ki gotovo ni vserešujoče, pa so tisti slovenski glasovi, ki že leta sem ponovno in ponovno volijo Demokristijano. To vprašanje pa je težje in tega rešiti ni nihče bolj poklican kot "Slovenska katoliška skupnost".

OTROŠKA BOLEZEN

V današnji številki objavljamo intervju, ki ga je imel naš predstavnik z msgr. Matijem Škerbčcem, bivšim kranjskim dekanom, ki je v samozaložbi objavil svoj "Pregled novodobnega slovenskega katoliškega gibanja". Ne bomo presenečeni, če bomo pri gotovih ljudeh zaradi tega želi zamero, češ da s tem podpiramo 'poslednjega Mohikanca, ki še verjame v Avstro-Ogrsko' odnosno da s tem ponagamo 'zlivati gnojnico na slovenske narodne velike ne kot so bili Krek, Korošec in Jeglič'. Take in podobne zamerke smo namreč čuli, ki je bilo omenjeno delo obelodanjeno. Tisti, ki ne morejo dojeti vloge in naloge neodvisnega tiska, v katerega se prišteva naš list, nam bodo očitali celo krivo linijo, češ, včeraj ste bili za Jugoslavijo, danes pa podpirate propadlo koncepcijo dr. Sušteršiča.

Zato ne bo napak, če stvari postavimo na svoje mesto:

Čeprav je odkrivanje neprijetnih in ponekod zaprepašujočih podatkov v Škerbčevem delu za mnoge boleče, vendar vidimo v objavi samega dela pozitivno stran. Dokler ljudje, ki se bavijo z raziskovanjem naše preteklosti odnosno poznajo osebno dogodke, z dokazi ne ovržejo Škerbčevih navedb, toliko časa ne moremo dvomiti v njihovo točnost. Pri tem ne gre za čustveno plat niti ne za mnenje ampak za dejstva. Ker ta dejstva še zdaleč niso do dna raziskana, zato tudi sodba zgodovine še ni izrečena, da če je to "domačim" prav ali ne.

V Škerbčevi publikaciji vidimo to dobro stran, da je to nov poskus, da se odkrižamo kulta osebnosti, ki sta ga pod vplivom naše politične propagande naša preteklost in sedanjost polni. Dokler se ne rešimo te otroške boleznici politično zorečega naroda, toliko časa resnično demokratični biti ne moremo in tudi drug ob drugem kot prijatelji živeti ne mo-

remo, kadar gli če se politično razlikujemo.

Zaradi Skerščevih odkritij ne bo naše mnenje o Janezu Ev. Kreku, dr. Korošcu ali nadškofu Jegliču pa tudi o dr. Ivanu Sušteršiču dosti boljše ali slabše, če smo jih jemali, to kar so bili: ljudje z dobrimi in slabi mi stranmi. Vsakdo je odigral določeno vlogo v narodovi zgodovini, vsakdo je pri tem delal napake in jih popravljaj, če mu je to bilo dano. Toda ne gre jih soditi samo po eni dobljeni ali izgubljeni bitki. Teba jih je jemati, proučevati in soditi vsakega v vsej celoti. O nobenem ni mogoče reči, da je bil polbog ali izdajalec, kot se je sicer prizadevala dopovedati nam naša politična propaganda.

Poskušamo razumeti prigovor uglednega narodovega vodnika, češ, kaj pa nam potem še ostane, ko je Skerbec raztrgal Kreka in Erjavec Korošca (v "Klicu Triglava", op. ur.), prigovor, ki ima nekaj na sebi, ako računamo na negativen učinek pri množici, ki so ji preteklost prikrivali. Toda na dolgo dobo, in samo tako je treba presojeti narodov razvoj, pa je to zdravilo, ki je potrebno, da se prebijemo skozi otroške bolezni, ki jih je ob svojem času bil deležen vsak narod.

POVRATNIK

Kot smo že zadnjič kratko omenili, se je g. Fran Erjavec, ki je večkrat objavljaj v naše listu zgodovinsko-politične študije, koncem oktobra vrnil v domovino. Vest o njegovem povratku je sicer argentinska "Svobodna Slovenija" na podlagi indirektnih neosnovanih informacij Dragiše Cvetkovića prerano javila 19. junija, vendar drži, da se je g. Erjavec na možnost povratka pripravljaj še dalj časa.

K povratku sta ga dejansko silili dve stvari:

Živel je v Franciji, v Parizu, "najdražjem mestu sveta", brez pravih sredstev in v glavnem na breme svojega sina, ki si v Kanadi z družino še le utira pot v življenje. Bilo je jasno, da tako dolgo ne bo moglo iti. Poleg tega je g. Erjavec še oslepel na eno oko in mu nazadnje ni preostalo drugega, kot da se po sedemnajstih letih potepanja po svetu vrne k svoji ženi v Ljubljano.

Drugi, pomembnejši korak, ki ga je k temu silil, je bil zvezan z njegovim delom. Kot je znano, je pred leti pričel pisati zgodovino Koroških Slovencev, ki jo zalaga celovška Mohorjeva družba. Ker se je vedno bolj bližaj dobi, ko bo potreboval v glavnem neposredne vire iz samega terena, katerih pa v Parizu ni mogoče dobiti, se je poskušaj preseliti na Koroško, toda od avstrijskih oblasti ni dobil zadevnega dovoljenja. Tako se je odločil za alternativo - za Ljubljano, ker upa, da bo od tam lahko obiskoval Koroško in črpal iz njenih arhivov. Poleg tega ima v mislih tudi raziskovanje arhivov glede primorskih in beneških Slovencev, v kolikor mu bo zdravje dopuščajlo.

Nekateri vidijo v njegovem povratku izdajstvo "naše stvari", kar pa je g. Erjavec sam odbil s pojasnilom, da ga sedanost in bodočnost pri njegovih skoro sedemdesetih letih nič več ne zanimata, ker sta obe v rokah generacij, ki zdaj odrasčajjo. Toda prepričan je, da na pragu groba še lahko koristi slovenski stvari z raziskovanjem narodove preteklosti.

Razumemo njegovo odločitev, želimo mu zdravja in moči ter razumevanja od strani jugoslovanskih oblasti.

UREDNIŠTVO

"Zmaga brez miru": V današnji številki smo zaključili objavljajje L. Zupanove "Zmage brez miru". Ker je med tem Field-Marshal Lord Montgomery objavil svoje spomine, ki dopolnjujejo - z njegovimi kritiki vred - našo razpravo, bo g. Zupan v eni prihodnjih številik Klica dodaj epilog k njej.

Urednik

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu in ga izdaja "Slovenska Pravda". Njeno mišljenje predstavljajjo samo oni prispevki, ki so podpisani od izvršnega odbora. - Naročnina za list znaša v Vel. Britaniji £ 1.4.0 na leto odnosno 6/- na četrt leta, v severni Ameriki pa \$ 3.50 za navadno in \$ 7.00 za letalsko dostavo, drugod pa odgovarjajjoča protivrednost.

LOJZE ZUPAN:

ZMAGA BREZ MIRU

/Povzetek prejšnjih poglavij: Angleži so stopili v vojno proti Hitlerju, da ponovno vzpostavijo ravnotežje sil v Evropi in s tem zagotovijo svojo lastno varnost. Amerikanci so bili zainteresirani na čimprejšnji vojaški zmagi in so hoteli napraviti invazijo preko Kanala l. 1942, da bi preprečili polom ruske fronte. Upirali so se, da bi se zapletli v kakršnekoli druge vojaške operacije (v severni Afriki, Sredozemlju in na Balkanu). Do njih je prišlo zaradi prehude nemške obrambe ob "Atlantskem zidu". Amerikanci niso zaupali Churchillu, ker so smatrali, da se Britanci bore za ohranitev svojih imperialističnih interesov. Po padcu Italije so se Amerikanci soglasili s Sovjeti, da morajo zavezniške čete udariti iz Italije v južno Francijo v podporo invaziji preko Kanala - namesto preko Jugoslavije v podonavsko kotlino. Roosevelt je menil, da bo s tem odpravil nezaupanje, ki ga je Stalin pokazal napram zavezniškemu načrtu in ga pridobil za povojno sodelovanje.

Churchill tega ni veroval in je hotel skleniti s Sovjeti sporazum, po katerem naj bi prišli Romunija in Bolgarija pod sovjetsko, a Jugoslavija in Grčija pod britansko nadzorstvo. Do tega sporazuma ni prišlo zaradi ameriškega nasprotovanja. Po sovjetski zasedbi Romunije in Bolgarije, je Roosevelt začel dvomiti v Stalinove namene, toda podvzel ni ničesar, ker je bil up močnejši od dvomov. Churchill je sklenil s Sovjeti nov sporazum, po katerem je zagotovil polni britanski vpliv v Grčiji in "polovico" v Jugoslaviji. Amerikanci so to označili kot izdajo Atlantske karte. Hitler je menil, da bodo zavezniki poskušali preprečiti sovjetski prodor v Srednjo Evropo in da bodo voljni barantati z njim. V ta namen je držal močno fronto na zahodu, kjer pa zavezniki niso mogli napraviti odločilnega prodora zaradi Eisenhowerjeve strategije napada na široki fronti. Ameriški generali v Franciji so ovirali Montgomeryja, da bi zadal Nemčiji odločilen udarec skozi Porurje in s tem končal vojno v letu 1944./

Predaja na celi črti

Vse to se je dogodilo na predvečer Jalte, - 3. februara 1945. leta, - kamor so Amerikanci in zlasti Roosevelt potovali v prepričanju, da imajo več skupnega s Sovjeti kot pa z Britanci, ker Sovjeti nimajo niti imperija niti kolonij, pa bo zato z njimi sporazum in sodelovanje mnogo lažje, ako se jim le iztegne roka prijateljstva. Roosevelt je bil tudi pripravljen na koncesije na Daljnem vzhodu, samo da bi zagotovil vstop Sovjetske zveze v vojno napram Japoncem in v Organizacijo združenih narodov.

Koncesije, ki jih je Roosevelt napravil Sovjetom, so bile po svojem značaju kolonialistične in imperialistične in v odkritem nasprotju z načeli, ki jih je Roosevelt tako vneto zagovarjal napram Britancem. Sovjetska zveza je na Jalti dobila pravico do številnih tujih področij, vključno 47 Kurilskih otokov, južni Sahalin, luki Dairen in Port Arthur, kakor tudi pravico do interesne sfere v Zunanji Mongoliji. Vse to je zmanjšalo Rooseveltovo moč, da bi se postavil v vlogo branitelja Poljske in da bi protestiral proti upostavitvi sovjetske interesne sfere na Balkanu. Tako se je zgodilo, da so se za Poljake borili na Jalti več ali manj samo Britanci, za katere je to bilo vprašanje "časti", saj so šli baš zaradi Poljske in ker je Poljska predstavljala v vojno dobre dve leti pred Amerikanci in slabše dve leti pred Sovjeti.

Britanci in Zavezniki nasploh so bili v šibkem položaju, ker so sovjetske čete držale Poljsko v svojih rokah, a sovjetska vlada je priznavala lublinski komitet kot začasno poljsko vlado. Zato so Britanci predlagali kompromis: 1) naj se ustanovi nova poljska vlada sestavljena iz vseh demokratskih in antifašističnih sil, in 2) naj pride do svobodnih volitev, katere bodo nadzorovali ameriški, britanski in sovjetski veleposlaniki na Poljskem. Sovjeti so takoj odbili drugi del predloga - o nadzorovanih volitvah - češ, da bi to "žalilo ponos in suverenost neodvisnega naroda", medtem ko so Amerikanci žrtvovali ta pogoj, "ker je prezidentu bilo na tem, da doseže sporazum in stvar pospeši" (izjava zunanjega ministra Stettinius-a na jaltski konferenci, zabeležena v njegovi knjigi "ROOSEVELT AND THE RUSSIANS: THE YALTA CONFERENCE").

Kar se tiče prvega dela predloga, so zavezniki končno pristali na formulacijo, ki je bila sila raztegljiva: "Začasna poljska vlada, ki sedaj deluje na Poljskem, naj se reorganizira na širši demokratični osnovi z vključitvijo demokratskih voditeljev, ki so doma in na tujem." Čeprav drži da se je vse to izvršilo pod pritiskom dejstva, da so Sovjeti že obvladali Poljsko, enako drži, da so se zahodni zavezniki, zlasti Amerikanci, udali Sovjetom na vrat na nos upajoč, da se bodo Sovjeti držali "Deklaracije o osvobojeni Evropi", v kateri so se tri sile obvezale, da bodo "pomagale narodom, ki bodo osvobojeni od nacistične nadvlade in narodom bivših satelitov Osi v Evropi... da si ustvarijo demokratske ustanove po lastni želji". Kako so mogli zahodni zavezniki kaj takega upati, ko pa so v formulaciji priporočila sami uradno priznali lublinski komitet za začasno vlado, je nerazumljivo.

Težko je verjeti, da je bil Churchill iskren, ko je 27. februarja 1945 izjavil v Spodnjem domu: "Vtis, ki sem ga dobil na Krimu (t. j. na jaltški konferenci - op. prev.), je... da želijo maršal Stalin in sovjetski voditelji živeti v častnem prijateljstvu in enakopravnosti z zahodnimi demokracijami. Čutim tudi, da je njihova beseda njihova obveza. Odločno odbijam, da bi se tu spuščal v debato o tem, ali lahko Rusom zaupamo". Zdi se mi, da je Churchill, kljub temu, da je vedel, da je Zahod malodane prodal Sovjetom i Poljsko i Jugoslavijo, državniško zanižal in vztrajal na tem, da karkoli se je zgodilo - se je zgodilo v znaku zaupanja do Rusov. Sedaj je bilo na Rusih, da dokažejo, da "zaupanja niso vredni".

Na to ni bilo treba dolgo čakati. Isti večer, ko je Churchill govoril v Spodnjem domu, je Andrej Višinski, Molotov namestnik, dal romunskemu kralju Mihaelu dveurni ultimatum, v katerem je zahteval, da kralj odstavi predsednika vlade generala Radesca, - vlade, v kateri so bile zastopane vse romunske stranke.

Štiri dni kasneje je govoril v Kongresu Roosevelt, ki je rekel med drugim: "Krimski konferenca... predstavlja - in bi morala predstavljati - konec sistema enostranskih podvigov, zaključenih zavezništov, interesnih sfer, ravnotežja sil in vseh drugih podobnih sredstev, ki so bila preizkušena skozi stoletja in ki so se vedno izkazala za neuspešna... Prepričan sem, da bo - po sporazumu, ki je bil dosežen v Jalti - Evropa postala politično bolj stabilna kot kdajkoli popreje". Istega večera, ko je Roosevelt to izrekel v Kongresu, je Višinski, brez obvestila Zavezniške kontrolne komisije, dal romunskemu kralju drugi ultimatum, v katerem je zahteval, da kralj imenuje za predsednika vlade Petra Grozo, voditelja romunskih komunistov.

Ko je Hitler uvidel, da se je uračunal in da zahodne zaveznike, kot je kazalo, ne skrbi prodor sovjetskih čet v srednjo Evropo, je poskušal na lastno roko zaustaviti sovjetske čete. To seveda ni bilo prav nič načrtno in namerno. Ko je namreč bila nemška ofenziva v Ardenih v polnem teku in so Nemci dosegli precej pomembne začetne uspehe, si je Hitler domišljjal, da je zadal zahodnim zaveznikom take udarce, da bo potrebno precej časa, predno si bodo spet opomogli. Zato je usmeril večino vojaških dobav na vzhodno fronto in uspel Sovjete zaustaviti ob Odru in Nisi ter pri bratislavskih vratih. Ta fronta je bila na videz tako trdna, da je izgledalo čisto mogoče, da bodo zahodni zavezniki, ki so protiofenzivo v Porurju izpremenili v proboj nemške fronte, vkorakali v Berlin in Prago pred Sovjeti. A vse je narekovalo, da naj zahodni zavezniki čim hitreje in čim dlje prodrejo v Srednjo Evropo in prehitijo Sovjete. Celo Amerikancem je postajalo očitno, da Sovjeti sistematično gazijo svoje obljube, med katerimi so bile najvažnejše one o uporabi sovjetskih oporišč na Daljnem vzhodu v vojni proti Japoncem in o uporabi letališč v Budimpešti. Amerikancem in Britancem tudi ni bilo dovoljeno, da obiščejo taborišča vojnih ujetnikov, ki so padla v sovjetske roke, a da o popolnem zastoju poljskega vprašanja ni bilo niti govora. Rusi so enostavno odbili sprejeti v "začasno poljsko vlado" kogarkoli iz Londona, celo Mikolajczyka, ki je bil od vseh še najzmernejši. 1. aprila je poslal Roosevelt Stalinu sporočilo v katerem pravi: "Ne morem prikriti zaskrbljenosti zaradi pomanjkanja napredka pri spravljanju... političnih odločitev usvojenih v Jalti, posebno onih, ki se tičejo poljskega vprašanja". (James F. Byrnes v: "SPEAKING FRANKLY") To seveda ni ničesar izpremenilo na stvari, - kot tudi ne Churchillov kasnejši protest, da se Tito obnaša kot kak diktator in da o izpolnitvi sporazuma o delitvi vpliva na 50:50 ni ne duha ne sluha. Titove obveze, ki so mu bile

naložene v Jalti, so bile enako raztegljive kot obveze naložene lublinskem komitetu. Edino razliko je predstavljal tu Churchillov up, da se bodo Sovjeti držali sporazuma o delitvi nadzorstva. Toda, ker so se Sovjeti izgovarjali s Titom, je tudi ta sporazum padel v vodo.

Medtem so Nemci v Italiji ponudili zaveznikom, da se pogovori o prekinitvi sovražnosti. Anglo-amerikanci so o tem obvestili Sovjete, ki so zahtevali, da "pogajanjem" prisostvujejo tudi njihovi predstavniki. To je spravilo zahodne zaveznike v neroden položaj, ker bi se Nemci utegnili premisliti, ako bi videli na konferenci tudi Sovjete. Ameriški State Department je zato obvestil Molotova, da ni govora o kakih pogajanjih, ampak samo o razgovoru o predaji. Ta odgovor je tako razkačil Molotova, da je zahteval, da se "začeta pogajanja takoj prekinejo" in da je anglo-ameriški postopek "docela nepričakovan in nezaslišan". Ko je nato Roosevelt osebno pojasnil stvar Stalinu, je Stalin odgovoril, da njegovi "vojaški kolegi" smatrajo, da je maršal Kesselring, nemški poveljnik na zahodu, sklenil z zahodnimi zavezniki sporazum, po katerem je Kesselring dal zahodnim zaveznikom prosto pot v Nemčijo v povračilo za obljubo, da bodo olajšali mirovne pogoje. Ta Stalinov odgovor je sila prizadel Roosevelta, ki si ni mogel predstavljati, da bi kdorkoli mogel biti tako podel, da bi njegove besede in dejanja postavil na tak način na glavo.

O tej politični bitki v vrhovih se Eisenhowerju niti sanjalo ni. Njegove načrte so še vedno narekovali predvsem vojaški činitelji, ki jih je ocenjeval njegov obveščevalni urad. A ta ni bil preveč optimističen, kar se je tikalo končnega obračuna z Nemci. Po njegovih podatkih so se Hitler in njegovi sodelavci odločili, da se utrdijo v zahodni Avstriji in južni Bavarski v Alpah okrog Berchtesgadenu, od koder mislijo voditi borbo z najmodernejšim orožjem, proizvedenim v podzemskih tovarnah. Strah odnosno sum o možnosti novega nemškega orožja je bil precej razširjen. Sumilo se je celo, da so Nemci zelo blizu izdelavi atomske bombe. "S sovražnikom na robu končnega poraza so bili vojaški činitelji zame mnogo važnejši kot pa politični aspekti angloameriške zasedbe Berlina," piše Eisenhower v svojem "REPORT"-u vrhovnim poveljnikom o operacijah invazijskih sil. "Zlasti še, ker Berlin ni več predstavljal kak pomemben vojaški cilj." Poleg tega so bili Sovjeti samo 35 milj od vzhodnega roba Berlina in je bilo skoro gotovo, da bodo prišli v Berlin pred zahodnimi zavezniki.

Tako, ko je Eisenhower sporočil svoj načrt za nadaljnje operacije ne le Churchillu in Rooseveltu in ostalim v vrhovnem poveljstvu ampak tudi Stalinu, za kar je bil opolnomočen izza jaltske konference, je Churchill reagiral tako ostro, da je bil Eisenhower zaprepaščen. Churchill je izjavil, da bo akcija napram Alpam in Berchtesgadenu oropala Montgomery-ja potrebnih sil za prodor do Baltika glede preprečitve sovjetske "osvoboditve" Danske in za zasedbo Berlina, ki naj bi predstavljalo ravnotežje za sovjetsko "osvoboditev" Dunaja. Padec Dunaja je bilo namreč nemogoče preprečiti, medtem ko so bili Zavezniki po proboju nemške fronte v Porurju presenečeni, ko so odkrili, da lahko nemoteno prodrejo do Berlina, ako le imajo dovolj bencina na razpolago. Zasedba Berlina po angloameriških četah je bilo vprašanje ur - ako bi le zavezniki hoteli. Toda njihova pozornost se je osredotočila na Bavarsko, kjer se je baje Hitler odločil za borbo na življenje in smrt.

Kako dobro so se Sovjeti zavedali političnega pomena zasedbe Berlina, je bilo razvidno iz dejstva, da je Stalin brez nadaljnega odobril Eisenhowerjev načrt in pripomnil, da je Berlin "izgubil svoj politični pomen". Čeprav se je Eisenhower strinjal z zahtevo, da Montgomery prodre do Baltika in s tem prepreči, da bi se Sovjeti vgnezdili na atlantski obali, se ni strinjal z zasedbo Berlina, čeprav takrat še ni bilo določeno, kaj se bo zgodilo z Berlinom. Za to svojo odločitev je dobil podporo tudi pri Marshallu s pojasnilom, da je boljše ustaviti zavezniške sile na Labi (Elbi) ker je tu naravna meja, naravna prepreka slučajnemu spopadu med sovjetskimi in angloameriški četami, ki so prodirale druge proti drugim. Churchill je tako ostala samo še osebna intervencija pri Rooseveltu, toda Roosevelt je nenadoma umrl 12. aprila in od Trumana ni bilo pričakovati, da bi že tako hitro po Rooseveltovi smrti izpremenil njegovo stališče. Churchill je tako pustil stvar pri miru, - a zavezniške čete so se ustavile na Labi, okrog 100 milj v bodoči sovjetski zoni; ker ni bilo nobenega odpora, a Sovjeti so se še vedno tolkli z Nemci v vzhodni Češki, je Eisenhower obrnil svoje čete na jug proti Berchtesgadenu... Obenem je obvestil Stalina, da

bodo njegove sile napredovale proti Pragi samo, ako bo "položaj to zahteval", na kar je Stalin odgovoril z zahtevo, da ameriške čete ne napredujejo preko linije Karlsbad-Pilsen-Budejovice.

Amerikanci so se tako ustavili pred Češkoslovaško 2. maja, a Sovjeti so vkorakali v Prago šele - 7. maja! General John R. Deane piše v "THE STRANGE ALLIANCE", da je Eisenhowerjevo sporočilo, da bo prodrli do Prage samo, ako bo to potrebno - katerega je Deane predal šefu sovjetskega generalštaba Antonovu - provzročilo viharen protest. Deane pravi: "Roka sovjetskega zunanjega ministerstva je bila očitvidna v stališču Antonova - Češkoslovaška mora priti v območje Sovjetske zveze. Češka hvaležnost Ameriki za osvoboditev Prage ni bila v sovjetskem programu".

In vkljub vsemu odkritemu nasprotstvu, ki ga je general Omar Bradley izkazal napram Montgomery-ju, je bil prisiljen priznati v svoji knjigi "A SOLDIER'S STORY", str. 536: "Nas je povojna politična razdelitev zanimala manj kot pa razbitje tega, kar je preostalo od nemške armade... Kot vojaki smo naivno gledali na britansko naklonjenost temu, da bi vojno napravili bolj zapleteno s politično daljnovidnostjo in nevojaškimi cilji!"

13. maja 1945. je Churchill govoril na radiu in rekel: "Na evropskem kontinentu bomo morali šele zagotoviti, da ne bodo preprosti in častni cilji, za katere smo vstopili v vojno, potisnjeni ob stran ali izpregledani v mesecih, ki bodo sledili našemu uspehu in da ne bo pomen besed 'svoboda', 'demokracija', in 'osvoboditev', kot jim ga mi dajemo, popačen. Ne bi imelo velikega smisla kaznovati hitlerjance za njihove zločine, ako ne bi zavladala zakon in pravica in ako bi totalitarni ali policijski režimi prevzeli mesto nemških vpadalcev... V trenutku svoje slave bi si morali zmagovalci izprašati svojo vest in se pokazati s svojo plemenitostjo dostojne ogromne moči, s katero razpolagajo."

Zaveznikom se to še do danes ni posrečilo.

KREK IN ŠUŠTERŠIČ

Lani in predlani je Msgr. Matija Škerbec objavil dva zvezka svojega "Pregleda novodobnega slovenskega katoliškega gibanja", ki je sicer že v prvih letih begunstva krožil v razmnoženi toda mnogo bolj skrčeni obliki. Delo je kajpak vzbudilo mnogo zanimanja v emigraciji, toda tudi mnogo jeze, očitkov in zamere. V glavnem je mogoče reči, da ga je tisk bezunske Slovenske ljudske stranke ignoriral, čeprav ni nobena skrivnost, da ga je strankino vodstvo med somišljeniki obsodilo, ker je v njem Msgr. Škerbec kritično ocenil take veličine kot Janeza Evangelista Kreka, Antona Korošca in nadškofa Jegliča, dočim je imel o Ivanu Šušteršiču mnogo dobrih besed.

Pač pa je zaupno glasilo begunske SLS, "Domoljub", objavilo pismo "Domači, ki ljubijo poštenost in resnico", ki je prišlo - naročeno ali nena-ročeno - iz domovine, datirano decembra 1957.

To pismo zavrača nekatere trditve Msgr. Škerbca, tako da se Ivan Šušteršič ni na Dunaju dovolj prizadeval, da bi postal deželni glavar Dr. Lampe, ampak je ta položaj sam sprejel, dasi je bila stranka, zlasti mladina v njej, proti temu. Ti so smatrali, da položaj deželnega glavarja, zaupnika dunajske vlade, ni združljiv v isti osebi s položajem predsednika stranke, kar je bil dr. Šušteršič. "Domači" tudi trdijo, da je bil postavljen za direktorja trgovske šole Karel Dermastja, ki ni imel profesorskega izpita, ne pa prof. Bogumil Remec, ker je bil mladin. Tudi Remčevega brata, ing. Vladimirja, ki je prišel iz Amerike z ozirom na nekako ponudbo, da bo ravnatelj deželnih elektrarn, so odklonili, ker je bil mladin, na mesto pa postavili ing. Dušana Serneca, ki ni nikdar bil v katoliških akad. društvih. Dalje hočejo "domači" tudi enkrat za vselej odpraviti z dnevnega reda Škerbčevo tezo, da je bila Šušteršičeva zamisel podonavske federacije boljša kot Jugoslavija, katero so zagovarjali Evangelist Krek, Korošec in Jeglič. Pismo še dodaja, da ni treba govoriti o drugih netočnostih, ker da 'nima smisla, nadaljevati boj, ki je prišel že kot dokončno odločen v angle slovenske zgodovine'. Takole pa zaključuje: "S to brošuro je Matija Škerbec sicer do kazal, da je še poln mladeniške borbenosti, ob enem pa tudi, da se v emigraciji ni ničesar naučil in tudi ničesar pozabil... V domovini smo nezadovoljni s tem, da Matija Škerbec ni znal za svojo energijo najti hvaležnejšega posla. Prepričani pa smo, da bo naša javnost ostala zelo hladna proti takim in drugim poskusom zanesti v naše tako lepo enotne vrste frakcijaštvo, ki ga je menda na pretek med emigranti." (ps)

OBRAMBA

Ker je msgr. Matija Škerbec izrazil kritično mnenje o nekaterih možeh, ki so tako odločilno oblikovali nedavno našo preteklost, in je njegova sodba naletela na odklonitev v vodstvu Slovenske ljudske stranke, smo prosili prečasti tega gospoda, da nam odgovori na nekaj vprašanj, ki jih sku paj z odgovori spodaj objavljamo. Urednik

KAJ JE BIL VAŠ GLAVNI NAMEN, DA STE SE ODLOČILI NAPISATI IN IZDATI TO DELO, IN NA ČEM, MISLITE, NAJ BI "DOMAČI, KI LJUBIJO POŠTENOST IN RESNICO," TEMELJILI OBTOŽBO, ČEŠ DA JE TO BIL "POSKUS, ZANESTI V NAŠE TAKO LEPO ENOTNE VRSTE FRAKCIONAŠTVO"?

"Mislim, da je iz obeh delov mojega "Pregleda novodobnega slovenskega katoliškega gibanja" razvidno, da sem imel pri tem predvsem sledeče namene: 1. Prispevati k pravilnemu ocenjevanju slov. kat. gibanja od Dr. Mahniča dalje do konca prve svetovne vojne; 2. Popraviti kolikor mogoče očitno krivico, ki je bila storjena dr. Ivanu Sušteršiču in njegovi skupini; 3. Prispevati k ozdravljenju zastrupljenih družabnih razmer v slovenskem javnem življenju.

Ob prvi točki bi opozoril le na dejstvo, da se je v naši literaturi slikalo stališče katoliškega gibanja do umetnosti pogosto popolnoma napačno. Tako je med mlajšo generacijo ostal nekak vtis, da je katoliško gibanje zahtevalo le neko koristonosno oziroma tendenčno literaturo. Možno je, da je kdaj kak posameznik to izrazil, toda splošna načela v tem oziru je podal dr. Aleš Ušeničnik oziroma slovenski katoliški shodi, ki niso nikdar zahtevali le neko koristnostno literaturo. Velik del naše literarne zgodovine oziroma njenih knjig je pod vplivom politično strankarskega pisanja o tej zadevi.

Da se je dr. Sušteršiču godila velika krivica, je za zgodovinarja že to dejstvo dokaz, da je bil 25 let slavljn vodja politične stranke in slovenske politike. Kako naj bi se naenkrat čez noč prelevil v 'izdajalca, škodljivca slovenskega naroda, človeka, ki nima narodnega čuta, ki drži z Nemci' itd, kot se mu je očitalo.

Kako zastrupljeni so naši družabni odnosi, je najboljši dokaz ravno pismo 'Domačih, ki ljubijo poštenost in resnico', ki ga je priobčil 'Doma ljub', glasilo Slovenske ljudske stranke.

Nikjer v mojem delu ni niti najmanjšega dokaza o kakem poskusu, da bi skušal zanesti razdor v 'naše enotne vrste'; nasprotno, pri pisanju tega dela sem imel tudi namen, da bi se z ugotovitvijo zgodovinske resnice ustvarila podlaga za našo edinstvo, da bi se učili iz preteklosti, da se ne sme malenkostnih razlik v političnem gledanju razbobnati kot 'izdajalstvo', da je treba spoštovati tudi osebnosti in mnenja iz drugega tabora in t. d. Kljub temu mi 'Domači' očitajo, da sem skušal zanesti razdor v 'enotne vrste'! To je očitvidno podtikanje zlobnih namenov, ki jih ni nikjer v mojem delu. Vse pismo je izraz naših zastrupljenih družabnih razmer, v katerih je mirna, trezna debata in kritika skoro nemogoča. V tem pismu 'Domačih' je čisto navadno zmerjanje, da je moje delo 'pamflet', da je to 'nekrščansko pisanje'. Malo manjka, da me niso proglasili za kakoga 'krivoverca', kakor mi je nekdo smeje pripomnil.

Namen moje knjige je bil tudi, pripomoči k temu, da bi se med Slovenci razvile take družabno-politične razmere, da bi dva Slovenca lahko ostala osebna prijatelja, čeprav sta pristaša različnih političnih strank ali struj."

ALI VZTRAJATE NA TEM, DA DEJSTVA, KI STE JIH NAVAJALI, ODGOVARJAJO RESNICI, DA STE JIH ZAPISALI PO VESTI IN NAJBOLJŠI VEDNOSTI?

"Vsa dejstva in vse dogodke sem opisal po svoji najboljši vednosti in vesti. Vsak trenutek sem pripravljen popraviti vsako, tudi najmanjšo netočnost, če mi jo kdo res dokaže.

Jasno pa je, da jaz nisem vsega ne videl ne slišal in tudi ne prebral vseh dokumentov iz te dobe. Moje delo je le prispevek k bodoči objektivni zgodovini te dobe, ne pa že popolna objektivna slika. Gledal sem bolj eno stran in sicer ono, ki je dosedanji pisci niso upoštevali in ne opisovali. O drugi strani so se že mnogi razpisali, toda večina

te literature je enostranska, pobirala je gradivo iz družbe, ki je bila med prvo svetovno vojno močno pod psihozo jugoslovenstva, strasti, gorja, duzelna i. t. d., kar se je vse tedaj mešalo. Politična strast tedaj ni izbirala sredstev, zato ta ne more biti vir objektivne zgodovine, kakor mislijo 'Domači' v svojem pismu.

Nikakor ne pripisujem sebi absolutne nezmotljivosti v opazovanju. Možno je, da sem se kje pri opazovanju dejstev tudi zmotil, ali da sem gle dal le bolj eno stran; toda kdor bi mi to skušal očitati, bi mi moral to tudi z dejstvi dokazati, ne pa me pavšalno sumničiti... Vsak jurist ve iz izkušnje, da pri sodnih obravnavah izpovedujejo razne priče bona fide po polnoma nasprotujoča si dejstva."

V TEKU PISANJA STE NUJNO PRIŠLI TUDI DO KOMENTIRANJA POSAMEZNIH DOGODKOV. ALI DOPUŠČATE, DA STE SE LAHKO MOTILI V OCENI DEJSTEV, V PRESOJI POLOŽAJA? SEMKAJ BI SPADALA TEZA O TRIALISTIČNI UREDITVI MONARHIJE.

"Komentiranje dogodkov je vedno subjektivnega značaja. Nihče ne more trditi, da so njegovi komentarji absolutno edino pravilni. Tako nika = kor nočem trditi, da so komentarji političnih dogodkov, ki jih navajam v svojem delu, nezmotljivi ali edino pravilni. Enako velja za politično taktiko ali politični koncept. Noben moder politik ne bo trdil, da je le njegov koncept edino možen in pravilen, ker je mogočih več možnih in do = brih rešitev.

Primer: slovensko vprašanje. Tu je več različnih možnih in dobrih rešitev: v okviru podonavske federacije, v okviru srednjeevropske zve = ze, v okviru zveze narodov od Jadrana do Gdanska, v zvezi jugoslovanskih narodov, v neodvisni slovenski državi i. t. d. Nihče po pameti ne more tr = diti, da je le njegov koncept edino pravilen, možen in narodu v korist. Vsak načrt ima nekaj zase, vsakega je mogoče zagovarjati. Krivično pa je, če temu ali onemu očitamo, da je izdajalec, škodljivec naroda i. t. d., če i = ma svoj narodno politični koncept. In tu je bila storjena krivica dr. Iva = nu Sušteršiču. Ne pišem, da je bil njegov načrt edino zveličaven, toda bil je dobro mišljen; po štiridesetih letih se je izkazalo, da je bil do = sti boljši kot pa načrt mladinov, ki so nas zavedli v srbski centralizem. Nočem očitati mladinom izdajstva, zlobe in podobnega; bili so pač pod te = danjo psihozo, nezreli politiki, a so delali v najboljši veri, da koristijo svojem narodu, ki so ga zavedli v nesrečo...

Torej debatirati o tem, kaj bi bilo bolje, ali podonavska federaci = ja ali jugoslovanstvo ali zedinjenje brez kavelj ali kaj drugega, to je akademsko vprašanje, o katerem se lahko debatira v neskončnost. Glede te = ga pišem predvsem zato, da pokažem, da je bil dr. Sušteršičev načrt mo = der, resen, mišljen v korist narodu, da on zaradi tega še ni bil izdajalec. Če danes glede tega debatiramo, je to vprašanje le akademskega značaja, kar = so se razmere popolnoma spremenile. Če bi me danes kdo resno vprašal, kak = šen načrt mislim, da bi bil v sedanjih razmerah najboljši, bi se pomišljal = da n e s reči z gotovostjo, da se oklenimo načrta podonavske federaci = je. Oni, ki bero moje poglavje, pa mislijo, da zagovarjam, naj bi se danes slovenski narod oklenil ideje podonavske federacije; to je napačno razu = mevanje mojih izvajanj. Pisal sem, kako je bilo tedaj, kako smo mi misli = li in da to ni bilo kakšno narodno izdajstvo ter da dr. Sušteršič ni bil kak politični bedak ali še manj kak zločinec."

TOREJ STE V BISTVU MNENJA, DA SO DEJSTVA NEDOTAKLJIVA, KOMENTAR PA = JE SVOBODEN?

"Kakor sem že prej rekel: tudi dejstva, ki jih navajam, niso v vsem = obsegu popolnoma nedotakljiva. Pišem, kaj sem jaz videl ali čul od zanes = ljivih prič ali kaj sem bral, kako smo mi tedaj mislili. Tudi tu je možna kak = pomota. Le eno zahtevam: da se mi verjame, da sem vse napisal popolno = ma po svoji vesti in najboljši vednosti.

Čisto jasno pa je, da so komentarji k dejstvu, ki jih navajam, dovo = ljeni; še več: od moje strani so celo zaželjeni, toda le v akademski obli = ki ne pa v splošnih obdobjih ali še manj v zmerjanju, kakor pišejo 'Do = mači, ki ljubijo pravico in resnico'."

ALI TUDI DOPUŠČATE MOŽNOST, DA VSEGA NISTE MOGLI VIDETI NITI VEDETI, DA VSEGA GRADIVA NISTE IMELI NA RAZPOLAGO, KO STE DELO PISALI, DA JE TAKO LAHKO KAJ USLO VAŠEMU SPOMINU; IN DA JE TAKO MOŽNO, DA KAKSNO SICER SAMO NA SEBI TOČNO DEJSTVO DOBI V ZVEZI Z DRUGIMI VAM NEPOZNANIMI FAKTI DRUGAČEN PCMEN, VEČJO ALI MANJŠO VELJAVO?

"Iz dosedanjih izvajanj je jasno, da je možno, da nisem vsega videl, da nisem imel vsega gradiva na razpolago, da mi je moglo kaj uiti iz spomina. V knjigi poudarjam, da to delo ni že objektivna zgodovina ampak le prispevek k zgodovini, ki še ni spregovorila končne sodbe. Pa tudi zgodovina kaj pogosto spreminja svoje mnenje, kar vsakdo ve, ki je prebral kaj zgodovinskih knjig."

BI MORDA V TO KATEGORIJO SPADALA TEZA 'DOMAČIH', KAKO JE DR. ŠUŠTERŠIČ POSTAL DEŽELNI GLAVAR? PA MORDA AFERA PROF. REMCA IN KARLA DERMASTJE GLEDE RAVNATELJSTVA TRGOVSKE ŠOLE? IN KAKO JE ING. SERNEC POSTAL RAVNATELJ DEŽELNIH ELEKTRARN NAMESTO ING. REMCA?

"Mislim, da v to kategorijo 'zmote' ne spada zadeva, kako je postal dr. Šušteršič deželni glavar, ker sem vse to čul od več strani, zlasti pa me potrjuje mnenje dr. Lampeta, ki je pred menoj rekel, da ne more odobravati krivice, ki jo delajo dr. Šušteršiču. Isto velja glede prof. Dermastje. Prof. B. Remec je bil nastavljen le začasno kot ravnatelj Dvorazredne trg. šole; vsako leto je moral Deželni odbor prositi posebe za njegov dopust ker je prof. Remec ohranil še profesuro na gimnaziji. To zadevo mi je točno pojasnil dr. Lampe. Dermastji pa se je zgodila krivica, ker je bil odstavljen kot dokončno in pravilno nastavljeni ravnatelj. Prav tako tudi ne more spadati zadeva ing. Serneca in ing. Remca v predal morebitnih zlot. Obe zadevi sem točno proučil, o njih tudi piše dr. Šušteršič v svoji brošuri 'Moj odgovor'. Ing. Remec ni bil kvalificiran za ravnateljsko mesto deželnih elektrarn, ker je bil strojni inženir; najbolje kvalificiran med vsemi kompetenti je bil 'liberalec' Dušan Serneč. Deželni odbor je bil po deležnem statutu prisiljen oddati mesto najbolje kvalificiranemu prosilcu brez ozira na stranko; bil je tudi odgovoren deželnomu zboru in cesarju. Kako naj bi dr. Šušteršič zagovarjal, če bi oddal to službo nekvalificiranemu prosilcu, ko je bil na razpolago odlično kvalificirani?"

VTIS JE, DA JE VAŠE KRITIKE SILNO ZADELO, DA STE RAZGALILI JANEZA EV. KREKA. OČITALI SO VAM, DA TEGA NI BILO TREBA ODN. DA NJEGOVE PRIVATNE ZADEVE NIMAJO NOBENE ZVEZE S POLITIKO. NEKATERI SO CELO ZAMERILI, DA STE O MRTVEM SLABO GOVORILI. KAJ PRAVITE NA TO?

"To je res najbolj kočljiva zadeva. Toda, da sem moral o tem pisati, so me prisilili oboževalci dr. Kreka samega, ki so njegove afeze z ženskami zlorabljali za blatenje dr. Ivana Šušteršiča. Ne samo to, da so govorili, marveč je to tudi napisano v knjigi, da je 'dr. Ivan Šušteršič stal za Theimerco in zlorabil to zadevo, da bi vrgel dr. Kreka'.

Pri pisanju o teh aferah sem se držal tegale načela:

Napisal sem le to, kar se mi je zdelo potrebno, da popravim krivico, ki so jo delali dr. Šušteršiču in da osvetlim tedanjo borbo, v kateri so mladini zlorabljali dr. Krekovo osebnost kot nekako kuliso, za katero so se krili. O dr. Kreku sem pisal le to, kar je bilo več ali manj splošno znano. Njegova pisma Theimerci je priobčil 'Slovenski narod'; večje publicete si sploh ni mogoče misliti. Ko sem pričel pisati to delo, sem vprašal za svet priznanega zgodovinarja na salzburški univerzi benediktince prof. Maurusa, kdaj po smrti kakega človeka se sme pisati o njegovih osebnih zablodah. Odgovoril mi je: 'Trideset let po smrti kakega človeka preide vse v zgodovino in se sme o vsem pisati kot o zgodovinskem dejstvu.' Od Krekove smrti je preteklo že štirideset let. Če moremo in smemo pisati o zablodah par navrednih papežev, potem mislim, da dr. Krek ni več kot papež.

Morda se motim, toda zdi se mi, da imamo Slovenci samo panegirično zgodovinsko literaturo; samo povelečevanje osebnosti. Zdi se mi, da smo že ali da moramo že priti iz teh povejev in pisati objektivno zgodovino tudi o dr. Kreku in drugih, čeprav pride na dan nekaj neprijetnih zadev. Osebnost ne morem brati le povelečevalnih spisov. Hotel sem pa za bodočo zgodovino opravičiti, kolikor je mogoče, dr. Kreka, ko sem pokazal na njegovo naravo..."

STE OPAZILI, DA NA SPLOŠNO MLADI INTELIGENČNI ROD NI NITI ZDALEČ ODKLONIL VAŠEGA "PREGLEDA" V TOLIKO MERI KOT VAŠI STARI VRSTNIKI? OBČUTEK JE, DA GA JE NOVI ROD V GLAVNEM SPREJEL KOT DOPRINOS K BOLJŠEMU POZNAVANJU NASE PRETEKLOSTI? SE VAM TO ZDI ZNAČILNO?

"Res je tako. Mlajši rod ni tako zastrupljen po psihozi preteklega političnega boja in moram z veseljem ugotoviti, da objektivno in kritično presoja moje delo, kar me zelo veseli."

"DOMAČI" SO SE TUDI VPRAŠEVALI, ČEMU JE BILO TREBA CERKVENEGA DOVOLJENJA ZA NATIS, ZAKAJ JE BILO TO DOVOLJENJE NAVEDENO BREZ PODPISA IN DA JE "ŠKODA, DA SE CERKVENA AVTORITETA, KI NAM JE SVETA, IZRABLJA ZA TAKO NEKRŠČANSKO PISARIJO". BI IMELI MORDA K TEMU KAKO POJASNILO?

"Domači" so v svojem pisanju vsaj indirektno napadli mojega škofa, ker mi je dal dovoljenje, da smem dati v tisk to delo. Po kanonskih predpisih mora vsak duhovnik, ki da v tisk kako knjigo, dobiti za to dovoljenje od svojega škofa. Škof dr. Rožman je toliko širokogruđen, da mi je dal to dovoljenje. S tem pa mi škof ni še odobril mojega dela. On je le priznal, da ni našel v mojem delu, kar bi bilo proti veri ali dogmi, glede vsebine pa nosim odgovornost jaz sam. Tudi nisem sam napisal na rokopis, da imam dovoljenje od škofa; to so vstavili sami pri tiskarni brez moje vednosti, potem ko so me vprašali, če imam po kanonih predpisano dovoljenje. To škandaliziranje 'nad izrabljanjem cerkvene avtoritete za (mojo) nekrščansko pisarijo' se mi zdi, da diši nekoliko po umetnem zgražanju. Res bi želel, da se škofova avtoriteta ne bi nič vmešavala v to zadevo, za katero edini jaz nosim vso odgovornost. Nehati je treba s tem, da se škofa vmešava v zadeve, ki se ne tičeje ne vere ne morale.

Za boljše razumevanje glede objektivnosti mojega 'Pregleda novodobnega slovenskega katoliškega gibanja' bi rad opozoril, da sem bil do jese ni 1916. bolj mladin oziroma Krekovec, da me je 'izpreobrnil' sam dr. Krek in pa dejstvo, da sem pri vseh očitkih, ki so jih mladini tedaj kopičili proti dr. Šušteršiču po preiskavi odn. po dobljenih informacijah ugotovil, da so brez podlage. Ker sem videl, da se dela krivica dr. Šušteršiču in dr. Evgenu Lampetu, sem se šele odločil za njuno smer."

DJILAS IN EMIGRACIJA (Dopis)

Jugoslovanske oblasti so prepovedale uvoz Djilasove knjige o Črni Gori in njegovi mladosti ("Land Without Justice"; gl. oceno v KT 231), ki je nedavno izšla v New Yorku (Harcourt Brace & Co) in Londonu (Methuen).

V zvezi s tem piše Neue Zürcher Zeitung, da ni bilo prav, da je neki Jovanović, ki so mu poverili uvod in opombe v ameriški izdaji, izrabil priliko za velikosrbske ideje in zanikal obstoj macedonskega naroda. Djilas, ki se je pred sodiščem izjavil za Jugoslovana in je sodeloval pri oblikovanju Druge Jugoslavije, se gotovo s tem ne bi strinjal.

Nato švicarski list dodaja, da jugoslovanski emigrantski krogi, ki se zavzemajo za konstruktivno rešitev jugoslovanskih nacionalnih vprašanj in ki se, kot n. pr. monakovska Hrvatska zora, upirajo velikosrbskim in velikohrvatskim načrtom, obsojajo tako stališče v ameriški izdaji omenjene knjige, ki ne more koristiti nikomur ampak lahko samo povzroči, da se bo z dobrim argumentom jugoslovanska vlada znova spravila nad Djilasa.

Znižujemo naročnino za pol leta vsem novim naročnikom, ki se pred koncem leta naroče na Klic Triglava. Dobili bodo šest številc za deset šilingov odn. poldrugi dolar. Vabimo Vas, da naročite list svojim prijateljem za Božič. S tem ne boste pomagali samo Klicu Triglava, ki želi biti čimprej tiskan, ampak boste tudi dosegli, da se Vas bodo obdarovani prijatelji spomnili vsaj šestkrat v pol leta, torej vsakokrat, ko jim bo poštar prinesel Klic Triglava. Uprava

BORIS PASTERNAK ~

Ko je švedska kraljevska akademija koncem preteklega oktobra naznanila, da je Boris Pasternak prejel letošnje Nobelovo nagrado za literaturo, se ji je nagrajenec zahvalil z brzojavko, v kateri je izrazil globoko hvaležnost, ganjenost, ponos, začudenje in zadrego. Nekaj dni nato je poslal Pasternak Akademiji drugo brzojavko, v kateri je nagrado, ki znaša okrog 41.000 dolarjev, odklonil "zaradi pomena, kakršnega pripisujejo tej nagradi v družbi, v katero spadam". V nekaj dneh med tema dvema popolnoma nasprotujočima si brzojavkama sta sovjetski tisk in radio izlila na Pasternaka toliko gneva in groženj, da pisatelju po vsem videzu ni kazalo drugega, ko da nagrado odkloni.

Pasternak je prejel Nobelovo književno nagrado med drugim in očitno zlasti za svoje zadnje tiskano delo, 700 strani obsegajoči roman "Doktor Živago", v katerem premožen doktor Jurij Andrejevič v iverih svoje literarne zapuščine pripoveduje o žaloigri sodobne Rusije. Mnenje je, da knjiga izraža Pasternakov pogled na rusko revolucijo in kar je revolucija prinesla. Knjiga je izšla najprej v laškem jeziku lansko leto v Italiji in pozneje v raznih drugih jezikih, medtem ko so jo Sovjeti zavrnil in je zaradi namembne književne ne vrednosti niso tiskali.

Švedska kraljevska akademija je bila seveda drugačnega mnenja saj so njeni člani pozdravili roman z občudovanjem in navdušenjem in nekateri celo primerjali s Tolstojevim delom "Vojna in mir". Uradno pa Akademija romana samega za zasluge k nagradi ni navajala; Pasternak je prejel nagrado za "važen doprinos k liričnemu pesništvu in na polju velike ruske epične dediščine".

Sovjetska reakcija je bila nagla in viharna. Moskovski radio je 31. oktobra slovesno naznanil izključitev Pasternaka iz "Zveze sovjetskih pisateljev" in priporočilo iste Zveze, naj nagrajencu vzemo rusko državljanstvo. V nič manj kot desetih jezikih je isti radio pozival Pasternaka, naj se pobere iz Sovjetske zveze. Pisatelj je postal čez noč "sovražnik ljudstva".

Nekod v knjigi pravi dr. Živago: "Velika večina nas je, ki moramo živeti življenje stalnega in sistematičnega potvarjanja". In Lara, junakinja v romanu, pravi nekje, da je bila po revoluciji največja nesreča za rusko ljudstvo izguba vere v vrednost osebnega prepričanja.

Roman je že vse izza prve italijanske izdaje vzbujal veliko pozornosti, akoravno je skušal Pasternak dopovedati časnikarjem, da knjige ni napisal kot obsodbo sovjetske vlade ampak kot poizkus, v katerem naj bi ujel nekaj duha svoje dobe. Ko je švedski književnik dr. Nils Ake Nilsson 22. oktobra intervjuval Pasternaka za neko švedsko revijo, je pisatelj izjavil, da so Sovjeti zavrnil objavo njegovega romana zaradi tega, ker da je slab in ker da bi utegnil pokvariti njegov pesniški sloves. "To je, kajpada, le izgovor," je dodal Pasternak v tistem intervjuju. Dr. Nilsson je v svojem članku dejal med drugim, da je Pasternak duševno globoko uravnovešen in se ne meni za nevarnost, ki mu utegne pretiti. Dr. Anders Oesterling, stalni tajnik Akademije je skušal že pred imenovanjem vplivati na verjeten negativni odmev v Sovjetiji in izjavil, da so pisanja Borisa Pasternaka visoko nadstrankarska.

Nagrajenec se je rodil konec preteklega stoletja. Njegov oče je bil znan slikar, mati pa se je ukvarjala z glasbo. Kot mlad fant je Pasternak na nemški univerzi v Marburgu študiral filozofijo. Naslov njegove prve pesniške zbirke l. 1914 je bil "Dvojček v oblakih". Po revoluciji je izdal še več pesniških zbirk, med njimi "Teme in variacije", "Poročnik Schmidt", "Spektorski" in "Drugo rojstvo". Kljub temu, da je Pasternak za časa Stalinove samovlade umolknil in vse do izida tega zadnjega romana ni nič objavljaj, je bil po svoje literarno delaven in je objavil vrsto prevodov in študij Shakespearea, Schillerja, Shelleya in drugih. Iz njegovih člankov sije širok krščanski nazor o dobrem in slabem. Imel pa je, seveda je ozek krog bralcev. Veliko njegovih člankov so nedavno ponatisnili v ameriško-ruski reviji "Novoje ruskoje slovo".

Sovjetski napad na Pasternaka je izzval ogorčenje širom sveta. V obrambo Pasternaka so se oglasili med drugimi trije prejemniki iste nagrade v preteklih letih, Mauriac, Buck in Camus. Salvador de Madrigada z oxfordke univerze je Akademiji čestital k izberi nagrajenca. Pesnik MacLeish v U.S.A. je dejal: "Poizkus sovjetske birokracije, da bi razložila podelitev Nobelove književne nagrade Pasternaku kot propagando "mrzle voj-

no" je najpogubnejše odkritje resnične usode umetnosti in književnosti v komunistični družbi". Skupno protestno brzojavko so iz Anglije v Kremenlj poslali Graham Greene, Rebecca West, T.S.Elliot, Aldous Huxley, Somerset Maugham in drugi.

Pasternak je drugi Rus, ki je kdajkoli, odkar so iz zapuščine iznajditelja dinamita Alfreda Nobela začeli plačevati nagrade za pospeševanje umetnosti in znanosti, prejel nagrado za literaturo. L.1933 so podelili to nagrado ruskemu emigrantu Ivanu Buninu. Buninova bolj znana dela so "Gospod iz San Francisca", "Suhodol" in roman "Studenec dni". Prvo delo smo imeli tudi v slovenskem prevodu. Nekaj sorodnosti je v usodah del teh dveh nagrajencev; kakor "Doktor Živago" tako so bila tudi Buninova dela, po večini izdana najprej v ne-ruskih izdajah. Po drugi strani pa imamo veliko razliko: Bunina je sovjetska vlada /zlasti na priporočila Gorkega/ večkrat uradno vabila naj se vrne, kar je mož odklanjal, medtem ko Pasternak poganjajo po svetu.

Vtis je, da je Pasternak v svojem zadnjem romanu povedal nekaj resnice o življenju v sodobni Rusiji. Resni in trezni literarni zgodovinarji pravijo, da delo spominja na Prousta in Kafko.

L.P.

PISMA UREDNIKU

MIRKO TRAVNIKAR: G.urednik! V KT 233 je dr.V.označil moji razpravi o koroški problematiki kot navadno nasedanje titovcem. Pri nas na Koroškem ozmerjajo nemški prenapeteži vsakega zavednega Slovenca s "titovcem". Če bi dr.V.nekoliko skrbneje zasledoval nemške časopise, bi moral videti, da so tudi sedanji nastop obeh političnih skupin v striktno manjšinjskih zadevah označili kot dr.Tischlerjevo nasedanje titokomunizmu. Z ozirom na nejasnost, ki vlada na Koroškem glede izraza "titovec", želim, da dr.V.natančneje obrazloži, kaj razume pod gori omenjenim pojmom.

Če razume pojem "titovec" tako, da si človek s tem "častnim" nazivom ne strinja s tem, da bi se podredil politični težnji emigracije po spremembi režima v matični državi, potem je očitek, da nasedam "titovcem", u. pravičen. Kajti prav tako kot si naša zvezna država Avstrija zaradi zunanje političnega položaja ne more privoščiti sovražnega stališča do Sovjetske zveze ali pa poskušati vplivati na spremembo političnega sistema v Jugoslaviji, si tudi U.S.A. zaradi lastnih koristi in koristi Zapada ne morejo privoščiti križarske vojne - četudi le politično ali ekonomske - proti Jugoslaviji; enako smatram, si "politična velesila" z imenom slovenska manjšina na Koroškem ne more privoščiti sovražnega stališča do matične države.

Če pa dr.V.razume ta pojem kot da se človek, vreden tega pridevka, vdinja političnim interesom matične države, potem njegova ugotovitev dokazuje, da nima osnovnih pojmov o političnem položaju na Koroškem. Ali je dr.V.spregledal, da je Jugoslavija vložila protestno noto glede našega šolstva šele po manifestaciji v Celovcu? To jasno kaže, da bi se Jugoslavija ne zganila, če bi se Korošci sami ne zganili. To obenem tudi dokazuje da se pojavlja pri nas na Koroškem manjšinjska politična samozavest, ki jo bo morala Jugoslavija v svojih odnosih do manjšine in do Avstrije vedno bolj upoštevati in se bo morala s to novo potezo našega manjšinjskega političnega značaja sprijazniti tudi emigracija. Mar ne predstavlja poslednja okrožnica "Naši odnosi do matične države" (glej KT 229) samo poskus, to manjšinjsko politično samozavest nekoliko konkretnije formulirati?

M.Travnikar

KDO JE KRIV?: G.urednik! Emigracija se je skoraj potopila pod pritiskom kulturnih, političnih, socialnih in vojaških pigmejev, ki kot po pravilu kritizirajo predmete, ki jim niso dorasli. Članek g.Vrai-ja (KT 232) je eden od sto tisoč takih negativnih primerov. Mož v letu 1958, gleda svet in dogodke skozi prizmo "Völkischer Beobachterja". Poslušajoč nacistično muziko v časih Hitlerjeve ere in odmev te strupene muzike vso do danes je oglušil, izgubil sluh za demokracijo in ljubezen do resnice.

Da bi "dokazal", kako so leta 1941. zakrivil poraz edinole srbske osebnosti, nam g.Vrai navaja dr.Mačkove pravljice iz knjige "In the Struggle for Freedom". Mislil, da bi bilo primernejše, če bi nam prikazal mnenje o Slovencih, kot je napisano v dr.Mačkovi knjigi. Kajti opis iskrenega in nesimpatičnega mnenja o Slovencih, večkratno popolno ignoriranje Slovenov

in slovenske borbe, bi nam pomagal, da docela razumemo moralno-politično kot tudi kritičnostno-etično vrednost duševnosti tako dr. Mačka kot g. Vraija. Upan, da bo g. Vrai imel toliko intelektualne poštenosti, da bo to storil. Zdaj ga le opozorim: po pisanju dr. Mačka bo vsak tujec prišel do zaključka, da so Slovenci nezdrav, oportunističen narod, politični nebog = ljenčki. Ker je knjiga pisana v angleščini, je torej namenjena tujcem.

Ni vsaka kritika pravična sodba in ni vsak kritik dozorel za sodni-ka. Iz Vraijevega članka pa vidim tole prepričanje: Srbi so corpus delicti in samo srbski del članov jugoslovanskih antitotalitarnih vlad je kriv za vse! Tako Hitler kot Mussolini sta bila istega mnenja. Njuna trobila so spuščala v svet to mnenje. Tudi "Völkischer Beobachter". Zakaj? Zato, ker sta smatrala Srbe za državotvorne, demokratsko razpoložene, borbene in kot take za glavni steber Jugoslavije. Fašisti niso nikdar želeli in si ne žele Jugoslavije. Sanjali so in še sanjajo o 1) obstoju svobodne Slovenije kot nekaj nemogočega; v 2) skrajni meri bi dovolili vazalno Slove-nijo; 3) o Hrvatski na italijanskem povodcu; 4) o italijanskem Jadranskem morju skupaj s strateškim zaledjem na področju Ljubljana-Trst-Budva-Sje-nica-Ljubljana; 5) o italijanski Črni gori in 6) o Vojvodini, Stari Srbiji in Macedoniji kot integralnih delih katere koli države samo Jugoslavije ali Srbije ne. Da se pa ta imperialistični načrt uresniči, je treba: a) požgati vse mostove med Srbi in Hrvati, Hrvati in Slovenci, Slovenci in Srbi; b) obenem napraviti iz Srbije okupirani teritorij, neke vrste Neodv. države Srbije pod togo ljotičevstva.

Iz pretekle voje vemo, da so Hrvati zavestno ali podzavestno izvrše-vali fašistični načrt in požgali skoro vse mostove med Srbi in Hrvati; Srbi izven Srbije, manjšina, so storili isto. Most med Hrvati in Slovenci je izpodkopan toda ne podrt. Toda most med Slovenci in Srbi je močnejši kot kdajkoli! Nazadnjaki vseh barv, Srbi, Hrvati in Slovenci, nadaljujejo v emigraciji s požiganjem mostov. Zanje je odpor proti okupatorju "the criminal idea of starting guerilla warfare" ("In the Struggle for Free-dom" str. 65.), zanje so le Hrvati borbeni ("the everrebellious Croats"; Ibid, str. 28), zanje je bil Meštrović glavna osebnost v Jugoslovanskem od-boru, Supilo nekje na koncu, Slovenci pa niti omenjeni niso (Ibid. str. 76.)

Most med Slovenci in Hrvati požiga v emigraciji človek, ki mu je oče Slovenec a mati avstrijsko-poljska mešanica (Ibid. str. 229.), medtem ko on osebno predstavlja Hrvate. Pri tem naj omenim, da nikdar nisem slišal iz srbskih ust trditev, ki jo navaja g. Vrai, "da so srbski člani naše vlade v zamejstvu poskušali zvaliti odgovornost za vojni poraz Jugoslavije 1. 1941. na Hrvate in Slovence". Na Hrvate da, na Slovence ne! Se nanj, da "sno tudi v raznih taboriščih po odhodu iz domovine" slišali to od Srbov. Bi-lo bi moralno lepo, če bi g. Vrai navedel vire svojih informacij, citiral vsaj tri članke iz srbskega tiska ali vsaj tri kolikor toliko dostojne Srba.

Ni mi znano, če je "Völkischer Beobachter" tudi objavil, da je dr. Ma-ček 10. aprila izdal hrvatskemu narodu proklamacijo o ustanovitvi NDH in pozval narod, da sprejme NDH. Naj to pove g. Vrai. Dobro se pa spominjam, da je tiste dni prešnil vrste jugoslovanske vojske slaven, vzvišen in svetel primer, ki bo večno živel v srcih svobodnjakov, da je takrat padel veliki Slovenec, gorostas višine Triglava, letalski polkovnik Ferdo Gradiš-nik, komandant 1. bombarderskega polka jugoslovanskega letalstva, ki je s polnim tovorom bomb strmoglavil v Kačaniško sotesko, da bi s svojim razbi-tim truplom in letalom trenutno zadržal prodor nacističnih oklopnih divi-zij in s tem omogočil, da se Stracinski položaj obdrži. Polkovnik Ferdo Gradišnik pa ni poveljeval samo slovenskim ali samo srbskim, edinole hr-vatskim pilotom! Res je le, da hrvatski piloti večinoma niso hoteli sode-lovati pri bombardiranju nemških vojaških enot.

Ako so se srbske "trupe...dobesedno same od sebe razšle", kako je po-tem bilo ujetih in v nemško ujetništvo odpeljanih okoli tristo tisoč srb-skih oficirjev in vojakov? Naj g. Vrai reši to uganko! Miloš Aćin-Kosta

"RASTEJO BREZ NAS": G. urednik! Ne razumem, kako more g. K.P.S. trditi, da je nemogoče, da bi bilo 95% ljudi v Jugoslaviji proti komunizmu, ko mla-dina nikoli ni videla nič drugega. Pri ljudskem štetju 1953. se je skoro 90% izjavilo, da verujejo v Boga. Ali misli, da so to komunisti? V Madžarski revoluciji je prednjačila ravno mladina. Če bi veljalo to pravilo, tudi na-zapadu ne bi mogel nihče biti komunist, ker večina komunizma še ni videla.

OD MESECA DO MESECA

Tito je na poti v Indonezijo. Obenem pravijo, da bo obiskal tudi Burmo, Indijo in Združeno Arabsko Republiko. Od doma bo okroglo dva meseca.

23. novembra je Tito otvoril avtomobilsko cesto od Ljubljane do Zagreba, ki so jo gradile mladinske brigade. V svojem govoru v Novem mestu je poleg običajne poudarjanja uspehov socialistične izgradnje in odgovarjanja na protijugoslovansko kampanjo na Vzhodu napadel tudi "negativni lokalni patriotizem", ki ne vidi Jugoslavijo kot celoto. To je jasno letelo na one ljudi v Sloveniji, ki godrnjajo, da morajo doprinesati žrtve za razvoj nerazvitih predelov Jugoslavije.

Po zborovanju je novomeški okrajni ljudski odbor priredil kosilo, na katerem se je Tito spodtaknil ob univerzitetnih študentih. Razen beograjskih študentov, so se ostali zelo slabo odzvali po zivu na delo. Tito je ugotovil, da večina diplomiranih študentov "enostavno izgine, čim zapusti univerzo, in se porazgubi v mestih." Zavest dolžnosti do skupnosti je zelo nizka. "Nočem reči, da obstoja val zapadnjaškega mišljenja, toda zdi se mi, da del naše intelektualne omladine pozablja pod kakšnimi pogoji smo gradili v preteklosti in velike težave, ki spremljajo sedanjo izgradnjo. Nam ni vseeno, kakšno intelektualno omladino imamo. Hočemo mlado socialistično inteligenco, revolucionarno inteligenco, ki bo živela isto življenje kot revolucionarna omladina pred in med vojno in ki bo prežeta z istim duhom kot velika večina naše omladine v izgradnji naše socialistične skupnosti," je rekel Tito. Obenem je zatrdil, da je "naša omladina na pravi poti" in da je pripravljena lojalno slediti stari generaciji ter da ni "nobene razlike med starimi in mladi mi".

Tito je bil nedavno dlje časa na zdravljenju na Brionih. Uradno ga boli križ.

DIPLOMATSKA SLUŽBA: Franc Kos, dosedajnji veleposlanik v Švici, je bil postavljen za veleposlanika na Japonskem. Njegov mesto v Švici je zasedel dr. Sloven Smodlaka, ki je bil doslej šef protokola predsednika republike. Šef protokola je sedaj postal Zdenko Štambuk, dosedajnji veleposlanik v Burmi, čigar mesto je zavzel Iso Njegovan, ki je bil svoje čase generalni konzul v Sydney-u. Smodlakova premestitev je verjetno v zvezi z imenovanjem Leo Mateša za generalnega predsednika republike na mesto dr. Jožeta Vilfana. Zelo verjetno je, da se Smo-

dlaka z Matešom ni razumel, pa je odstopil. Po drugi strani je Štambukova postavitve vtoliko značilna, ker sedaj spremlja Tita na njegovi poti v Indonezijo.

Bivši veleposlanik v Moskvi, Veljko Mičunović, je postal državni podtajnik za zunanje zadeve. Njegovo mesto v Moskvi je zasedel Lazar Mojsov, biški direktor časopisa "NOVA MAKEDONIJA", kar je značilno zaradi sedanje bolgarske kampanje proti Jugoslaviji v zvezi z makedonskim vprašanjem. Dmitur Ganev, ki je nedavno javno izjavil, da so Makedonci Bolgari, je postal novi bolgarski predsednik po smrti Georgija Danjnova.

Mihajlo Javorski, doslej veleposlanik v Belgiji, je postal veleposlanik v Italiji. Njegovo mesto je dobil Vjekoslav Prpić, višji direktor TANJUG-a.

NESREČE: V atomskem centru v Vinči se je ponesrečilo šest članov centra. Vsi so bili izpostavljeni radiaciji, ko je "O" reaktor "podivjal", ker so upravljali strokovno nezadostno podkovani uslužbenci. Ponesrečenci so bili prepeljani v Pariz, toda obstoja malo upanja, da bi nesrečo preživeli. Eden izmed njih je že umrl. Njihov prevoz v Pariz je tudi sprožil v Parizu javno polemiko, tako da je moral sam minister zdravja zanikati trditve, da so bili Francozi na pariškem letališču v nevarnosti, ko so ponesrečence prevažali.

GOSPODARSTVO: Zvezna skupščina je sprejela plan za 1959. leto (podatke sen objavil v KT 234). Usvajala je tudi zvezni proračun, ki vključuje večjo vsoto za modernizacijo univerz, tako da bi lahko skrajšale dobo študija, kakor tudi postavke za izgradnjo institutov za fizioterapijo in proizvodnjo serumov ter za moderno opremo v institutu za transfuzijo krvi. Institut za proizvodnjo seruma proti poliu bodo zgradili do 1961. leta blizu Beograda.

Plan proizvodnje v Sloveniji za 1959 leto predvideva zvišanje industrijske proizvodnje za 9.4% in poljedeljske za 4% v odnosu na letošnje leto.

VZGOJA: Zgodovinarji so imeli svoj kongres in med drugim razpravljali tudi o novem učnem načrtu zgodovine na gimnazijah. Po tem načrtu bo pouk zgodovine v bodoče vključeval tudi osnove politične ekonomije in historičnega materializma, tako da bodo študenti "lahko razumeli zgodovinski proces". Prejet bo vključeval tudi probleme izgradnje socializma v Jugoslaviji. IVAN STANIČ